

УДК 821.111:[159.923.2:316.42](045)

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10\(44\)-503-511](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10(44)-503-511)

Розман Ірина Іллівна доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри англійської мови, літератури з методиками навчання, Мукачівський державний університет, м. Мукачево, <https://orcid.org/0000-0002-4951-0074>

Липчанко-Ковачик Оксана Василівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської мови, літератури з методиками навчання, Мукачівський державний університет, м. Мукачево, <https://orcid.org/0000-0003-3419-1717>

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ: КРИЗА ІДЕНТИЧНОСТІ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Анотація. У роботі акцентується увага на виявленні ключових аспектів ідентичності, які відображені у літературних творах, а також аналізуються механізми пошуку та формування цієї ідентичності. Стаття спрямована на аналіз того, як письменники використовують літературні форми для відображення переживань, пов'язаних із втратами, гібридизацією та пошуками нового самовизначення у світі, де стираються традиційні межі між культурами та націями. Окремо розглядаються літературні тенденції, які виникають у відповідь на вплив глобалізації, що виявляються у багатовекторності культурних наративів, динаміці самосприйняття особистості, та взаємодії між локальними та глобальними культурними контекстами. У статті зазначено, що однією з ключових тенденцій, що відображають зміни у сучасній англійській літературі, є космополітизм і транскультурність. Наголошено, що це явище розглядається як результат перетину і змішування культурних, етнічних та мовних контекстів, що виводить поняття ідентичності за межі національних рамок. Закцентована увага на позиції письменників, які дедалі частіше звертаються до теми ідентичності як процесу, що формується в умовах постійного контакту різних культурних кодів. Проаналізовано, зокрема, що ідентичність осмислюється не як фіксована, замкнена категорія, а як динамічна структура, що перебуває у постійному русі під впливом глобальних і локальних факторів.

Ключові слова. Сучасна англійська література, криза, ідентичність, глобалізаційні виклики, постмодерн, літературні тенденції.

Rozman Iryna Pivna Doctor of Pedagogy, Professor, Professor of the department of English language, literature and methods of teaching, Mukachevo State University, Uzhhorodska St.,26, Mukachevo, 89608, tel.: (099) 040-93-55, <https://orsid.org/0000-0002-4951-0074>

Lypchanko-Kovachyk Oksana Vasylivna PhD in Pedagogy, associate professor, associate professor of the department of English language, literature and methods of teaching, Mukachevo State University, Uzhhorodska St.,26, Mukachevo, 89608, tel.:(050)666-71-55, <https://orcid.org/0000-0003-3419-1717>

CURRENT PROBLEMS OF MODERN ENGLISH LITERATURE: IDENTITY CRISIS IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION CHALLENGES

Abstract. The purpose of the article is to study the current problems of modern English literature, in particular aspects of the identity crisis in the context of globalization challenges. The work emphasizes the identification of key aspects of identity, which are reflected in literary works, and also analyzes the mechanisms of search and formation of this identity. The literary trends that arise in response to the impact of globalization, which are manifested in the multi-vector nature of cultural narratives, the dynamics of self-perception of the individual, and the interaction between local and global cultural contexts, are considered separately. The article states that one of the key trends reflecting changes in modern English literature is cosmopolitanism and transculturalism. It is emphasized that this phenomenon is considered as a result of the intersection and mixing of cultural, ethnic and linguistic contexts, which takes the concept of identity beyond the national framework. Attention is focused on the positions of writers who increasingly turn to the topic of identity as a process that is formed in the conditions of constant contact of different cultural codes.

It has been analyzed, in particular, that identity is understood not as a fixed, closed category, but as a dynamic structure that is in constant motion under the influence of global and local factors.

The authors noted that a significant role in the formation of modern literature is played by the concept of glocalization, which consists in combining global trends with local traditions. This phenomenon allows writers to stay true to their cultural roots while integrating global themes into their writing.

On the perspective of research, the authors note that the literary process is becoming more and more polyphonic and multicultural, which reflects the diversity of the modern world. Globalization creates new opportunities, but at the same time requires writers to be more aware and critical in their attitude to the changes taking place in world culture.

Keywords. Modern English literature, crisis, identity, globalization challenges, postmodern, literary trends.

Постановка проблеми. Сучасна англійська література розвивається в умовах глобалізації, швидких змін у суспільстві, культурі та політиці. Ці процеси впливають на тематику, стилістику та ідейне наповнення літературних

творів. Однією з ключових проблем є пошук ідентичності на тлі глобальних зрушень, які стирають національні та культурні межі. У цьому контексті актуальними є питання культурної самобутності, мультикультуралізму та взаємодії традицій із сучасністю. Водночас глобалізація кидає виклики англійським письменникам, змушуючи їх переосмислювати власне місце у світовій літературі.

Наша стаття розглядає актуальні проблеми сучасної англійської літератури, зосереджуючись на пошуку ідентичності та викликах глобалізації. Ми досліджуємо вплив глобальних тенденцій на англійську літературу та розглядаємо сучасні методологічні підходи у вивченні цієї теми.

Актуальність теми нашої наукової статті полягає в необхідності вивчення впливу глобалізації на англійську літературу та пошуку ідентичності у її сучасних тенденціях. Світові зміни в сучасному суспільстві та масова міграція людей роблять актуальною проблему збереження культурної спадщини та пошуку власної ідентичності. Тож дослідження цієї теми в контексті англійської літератури набуває важливого значення для подальшого розвитку глобальної культури та літературної спадщини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі дослідження з актуальних проблем сучасної англійської літератури, зокрема пошуку ідентичності та викликів глобалізації, відображені у працях таких вчених та політичних діячів як Римаренко С., Бжезинський З., Троїцька Т., Трофімова-Герман А.І., Бунтурі Ю.В., Шелудько С.М., Михальчук Н. О., Хомишак О., Павелків Р. Козловець М., Кастельс М. Ці дослідники та інші науковці активно працюють над вивченням сучасних тенденцій в англійській літературі, аналізуючи вплив глобалізації та питання ідентичності[3,4].

Метою статті є дослідження актуальних проблем сучасної англійської літератури, зокрема аспектів кризи ідентичності в умовах глобалізаційних викликів.

Виклад основного матеріалу. В англійській літературі поняття нації використовується у значенні політичної нації. У радянській та вітчизняній літературі під нацією розуміли етнокультурну спільноту. І лише останнім часом в офіційному дискурсі й наукових працях цей термін подається у значенні політичної нації.

Ідентичність є складним конструктом, який охоплює систему уявлень, переконань та емоцій, що формуються індивідом стосовно власної особистості. Вона включає ціннісні орієнтири, особисті переваги, соціальні ролі, гендерну ідентичність, етнічну та культурну належність, а також інші риси, що визначають індивідуальність. Ідентичність постає як багатовимірне явище, що відображає взаємодію внутрішніх і зовнішніх факторів у процесі самовизначення і відіграє ключову роль у формуванні самосприйняття та соціальної інтеграції.

У одній зі своїх знакових книг «Хто ми?» С. Гантінгтон, зокрема, писав: «...криза національної ідентичності спостерігається скрізь, тобто має

глобальний характер», «японці, – продовжує автор, – ніяк не можуть вирішити, належать вони до Азії (внаслідок географічного положення островів, історії та культури) чи до західної цивілізації, з якою їх пов'язує економічне процвітання, демократія та сучасний технічний рівень. Іранців часто описують як народ у пошуках ідентичності, Китай веде боротьбу за національну ідентичність з Тайванем, захоплений завданням переформатування національної ідентичності»[2].

Насамперед, необхідно акцентувати увагу на особливостях пошуків ідентичності та викликах, що постають перед сучасною англійською літературою в контексті глобалізації. Важливо зазначити, що глобалізація не лише сприяє інтеграції культур, але й викликає напругу між локальними та універсальними цінностями, що значно ускладнює процеси самовизначення. Літературні твори дедалі частіше відображають боротьбу індивіда за збереження автентичності в умовах гомогенізації культурних наративів. Водночас постає питання гібридної ідентичності, коли особистість поєднує в собі елементи різних культур і соціальних досвідів. Таким чином, англійська література стає майданчиком для дослідження нових форм ідентичності, які виникають у відповідь на сучасні виклики глобалізації.

Аналізуючи творчість сучасних англомовних письменників, слід зазначити, що основна ідея їхніх творів полягає у пошуку ідентичності через призму сучасних соціокультурних впливів на особистість.

Наприклад, у романах Салмана Рушді «Сатанинські вірші» та «Діти півночі» порушуються питання ідентичності в контексті постколоніалізму та глобалізації, де індивідуальна ідентичність формується під впливом культурної фрагментації. Зеді Сміт у таких творах, як «Білі зуби» та «NW», досліджує тему мультикультуралізму та взаємодії різних етнічних ідентичностей у сучасному Лондоні, що відображає складність сучасного соціального середовища. Казуо Ішігуро у романах «Не відпускай мене» та «Залишок дня» акцентує увагу на ролі пам'яті та самоусвідомлення в умовах глобалізаційних змін, досліджуючи, як минуле впливає на формування ідентичності; звертаються до проблем адаптації, культурної асиміляції та втрати коріння, які переживають мігранти. Літературні герої часто опиняються між двома культурами, що ставить під сумнів їхню ідентичність та належність до певного культурного простору. Це призводить до розвитку нового типу героїв – транскультурних суб'єктів, які перебувають у постійному пошуку свого місця в глобалізованому світі.

Твори Ієна Мак'юена, зокрема «Спокута» та «Амстердам», зосереджуються на моральних дилемах, підкреслюючи взаємозв'язок між особистою ідентичністю та етичним вибором у сучасному світі. Усі ці письменники пропонують різні перспективи на питання ідентичності, що стає центральним в умовах сучасної глобалізованої реальності.

Постколоніальні письменники досліджують вплив колоніальної спадщини на сучасне суспільство та особисту ідентичність. Такі автори, як Чімаманда Нгозі Адічі, залучають до обговорення теми расизму, привілеїв і відчуження, що є ключовими у дискурсі пошуку ідентичності.

Питання гендерної політики у сучасній англійській літературі зосереджуються на проблемах гендерної нерівності, патріархальних структур та деконструкції традиційних гендерних ролей. Письменники, такі як Маргарет Етвуд та Жанетт Вінтерсон, активно досліджують тему репрезентації жіночих та ЛГБТК+ ідентичностей, висвітлюючи водночас питання пригноблення, сексуальної свободи та соціальних норм. Тематика міграції у літературі сучасної Англії також набула значного розвитку, що зумовлено як історичними процесами колонізації, так і сучасними явищами глобальної мобільності та міграційних криз [2,4].

Криза світосприйняття, особистих переживань та взаємовідносин із суспільством виступає однією з ключових тем у сучасній англійській літературі. Письменники все частіше досліджують внутрішні конфлікти героїв, які відображають загальні проблеми сучасної людини, що зіштовхується з розчаруванням, ізоляцією та втраченою ідентичністю в умовах швидких соціальних і культурних змін. Літературні твори акцентують увагу на впливі цих криз на формування світогляду індивіда, вивчаючи, як вони трансформують особистість та її ставлення до навколишнього світу.

У Новому звіті Римського клубу «Давай! Капіталізм, короткочасність, населення та знищення планети» відображена думка, що сьогоднішня «криза не циклічна, але посилюється. Вона не обмежена природою навколо нас, але включає соціальну, політичну, культурну, моральну кризу, кризу демократії, ідеологій і капіталістичної системи».

Відправною точкою для сучасних авторів служить концепція «повного світу», запропонована американським екологом і економістом Г. Дейлі. Людська цивілізація сформувалася в умовах «порожнього світу» – світу незвіданих територій і надлишку ресурсів.

Зрештою, кризу ідентичності можна звести до формули В. Хесле: «відторгнення самості зі сторони «Я». Це відторгнення не може бути безумовно відкритим; «Я», відчуваючи презирство до своєї самості, може намагатися обдурити себе за допомогою лихоманкової діяльності, яка, подібно безглуздій мандрівці, має тільки одну мету – відволікти увагу «Я» від своєї «самості».

Разом з тим, якщо розглядати формулу В. Хесле як універсальну, постає низка важливих запитань. По-перше, чи йдеться про індивідуальну або колективну ідентичність? По-друге, яку саме ідентичність мається на увазі: етнічну, політичну, професійну, гендерну чи іншу? Крім того, необхідно дослідити причини та наслідки кризи ідентичності, а також визначити, чи має ця криза глобальний характер. Нарешті, постає питання про те, чи можна

однозначно вважати кризу ідентичності негативним явищем, або вона має і конструктивні аспекти.

Необхідно з'ясувати, що дослідження причин кризи ідентичності означає необхідність аналізу чинників, які сприяють виникненню кризи ідентичності. Серед можливих причин можуть бути культурні зміни, вплив глобалізації, соціальні конфлікти, швидка трансформація суспільства, технологічні зміни та зміни в системах цінностей. Ці процеси можуть призводити до того, що індивіди або спільноти починають втрачати або переосмислювати свою ідентичність.

Відомий теоретик інформаційного суспільства М. Кастельс називає глобалізацію та ідентичність двома символами сучасності, силами, що структурують щойно народжуваний новий світ.

Аналізуючи наслідки кризи ідентичності, важливо розуміти, як ця криза так чи інакше впливає на суспільство або окрему особу. Наслідки можуть бути різноманітними – від відчуження та тривоги до виникнення нових форм самоідентифікації. Криза ідентичності може призводити до соціальної напруги, зміни політичних орієнтацій, появи радикальних ідеологій або, навпаки, стимулювати пошук нових форм співіснування та адаптації.

При аналізі глобального характеру кризи ідентичності важливо розглянути, чи є ця криза локальним феноменом, обмеженим певними культурами або суспільствами, чи вона має більш широке охоплення в умовах взаємодії культур, глобалізації та новітніх технологій. Глобальний характер цієї кризи свідчить про те, що процеси втрати або переосмислення ідентичності відбуваються не лише в окремих країнах чи культурах, але і в багатьох регіонах світу. Це робить кризу ідентичності загальносвітовою проблемою, що вимагає комплексного дослідження.

Аналіз літературних тенденцій, які відображають багатовекторність культурних наративів, впливають на динаміку самосприйняття особистості та змінюють літературний процес. Насамперед необхідно зазначити на Космополітизм і транскультурність. Письменники починають досліджувати ідентичність не як фіксовану сутність, а як продукт взаємодії різних культурних контекстів. Постколоніальний дискурс і переосмислення історії в умовах глобалізації спонукає до постколоніального дискурсу, який аналізує спадщину колоніалізму і як він впливає на сучасні ідентичності. Письменники з колишніх колоній ставлять під сумнів історію, написану з точки зору колонізаторів, і пропонують альтернативні версії подій, акцентуючи увагу на досвідах маргіналізованих груп. Наступна, третя тенденція – це локалізація і локальні історії. Глокалізація представ як поєднання глобального і локального. У літературі це проявляється через те, що письменники інтегрують глобальні теми в контекстах своїх локальних реалій. Четверта літературна тенденція – це самосвідомість і індивідуалізація. Герої сучасних творів часто опиняються перед вибором між різними моделями самовизначення: локальними тради-

ціями чи глобальними тенденціями. Усе частіше досліджуються теми самотності, пошуку себе, соціальної ізоляції в контексті зростаючої урбанізації та цифровізації [5].

Досліджуючи питання кризи ідентичності в контексті глобалізаційних викликів, ми можемо зробити висновок що глобалізація сприяє змішуванню культур та зменшенню культурних бар'єрів, що може призводити до розмивання традиційних цінностей і ідентичностей. Також необхідно зауважити на швидкий розвиток новітніх технологій, зокрема цифрових комунікацій, змінює способи, якими люди взаємодіють та формують своє самосприйняття. Соціальні та економічні зміни, включаючи міграцію та урбанізацію, створюють нові умови для формування ідентичності, що може викликати відчуття невизначеності та розчарування. Криза ідентичності стає наслідком складної взаємодії цих факторів.

Таким чином, ідентичність є динамічним феноменом, що постійно змінюється під впливом різноманітних соціокультурних, політичних і психологічних чинників.

Феномен ідентичності у сучасному глобалізованому світі безпосередньо пов'язаний з повсякденними практиками, і сама ідентичність зазнає суттєвого тиску, розхитуючись та трансформуючись. Можна стверджувати, що в постмодерну епоху суттєво змінюються не тільки сама ідентичність, а й процедури та механізми її формування. Криза індивідуальної ідентичності, коли сама особа виступає фрагментованою, «розколотою», невідворотно веде до кризи колективної ідентичності, кризи суспільних інститутів, що, в свою чергу, змінює розподіл влади. До цього слід додати й кризу цінностей, яка є передумовою тектонічних історичних криз, до розломів у всьому суспільстві та пошуку шляхів подальшого розвитку .

Вивчаючи зазначене питання, ми акцентуємо увагу на одній з найпомітніших тенденцій у сучасній англійській літературі – це пошук культурної та національної ідентичності на тлі глобальних процесів. Багато письменників досліджують теми, пов'язані з корінням, етнічною приналежністю, імміграцією та асиміляцією. Літературна критика часто звертається до поняття гібридності як ключового аспекту сучасної ідентичності. Багато письменників, які мають іноземне походження або народилися у Великобританії, але походять з різних культурних середовищ, пропонують нові форми наративу, які поєднують елементи різних традицій і мов.

Глобалізація не тільки відкриває нові можливості для обміну ідеями та культурними практиками, але й призводить до уніфікації, втрати національної самобутності та культурного розмаїття. Англійські письменники прагнуть зрозуміти, як ці процеси впливають на літературний процес. Глобалізація створює ситуації, коли локальні проблеми починають взаємодіяти з глобальними контекстами, що стає відчутним і в літературі. Письменники досліджують, як локальна ідентичність стикається з впливами глобальних

культурних явищ, включаючи масову культуру та глобальні ринки. Глобальні виклики, такі як зміна клімату, екологічні катастрофи та виснаження природних ресурсів, дедалі частіше стають предметом літературного осмислення. Романи, що належать до жанру «кліматичної фантастики» (cli-fi), відображають загострення проблем глобальної екології та їхній вплив на людську ідентичність і майбутнє планети.

Висновки. Сучасна англійська література стикається з безліччю викликів, пов'язаних із глобалізацією. Письменники досліджують проблеми пошуку ідентичності, взаємодії локального і глобального, а також вплив цифрових технологій і масової культури на творчу діяльність. Літературний процес стає дедалі більш поліфонічним і мультикультурним, що відображає різноманіття сучасного світу. Глобалізація створює нові можливості, але водночас вимагає від письменників більшого усвідомлення та критичності у ставленні до змін, які відбуваються у світовій культурі.

Література:

1. Бжезинський, З. (2000). Велика шахівниця. Львів: Лілея-НВ, с. 76.
2. Козловець, М. А. (2007). Блик і злиденність філософії державотворення. *Практична філософія*, № 2, с. 105-114.
3. Михальчук, Н. О. (2013). Психологія читання літературних творів старшокласниками. (Дисертація д-ра психол. наук). Національна акад. пед. наук України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. Київ.
4. Погляди Мануеля Кастельса на інформаційне суспільство. (2011). Режим доступу: <http://surl.li/tusfxo>.
5. Римаренко, С. (2017). Глобалізація та криза ідентичності. Режим доступу: <http://surl.li/shhajc>.
6. Троїцька, Т. Тема війни в романі Фарука Шехича «Книга про Уну. Повоєнний роман». Режим доступу: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/7012?show=full>
7. Трофімова-Герман А. І., Бунтурі Ю. В., Ніконов С. І. (2024). Критерії аналізу еквівалентності перекладів художніх прозових німецькомовних творів англійською мовою. *Академічні візії*, №29, с. 1-9. Режим доступу: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/952/847>.
8. Хесле, В. (1994). Кризис індивідуальної та колективної ідентичності. *Питання філософії*, № 10, с. 112–123.
9. Шелудько, С. М. (2024). «Каспер Рух» як приклад сучасної польської прози на історичну тематику. Режим доступу: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/6578/Шелудько%20С.М..pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

References:

1. Bzhezynskyi, Z. (2000). *Velyka shakhivnytsia [A large chessboard]*. Lviv: Lileia-NV, s. 76 [in Ukrainian]
2. Kozlovets, M. A. (2007). Blysk i zlydennist filosofii derzhavotvorennia [The brilliance and poverty of the philosophy of state-building]. *Praktychna filosofii*, № 2, s. 105-114 [in Ukrainian]
3. Mykhalchuk, N. O. (2013). *Psykhohiia chytannia literaturnykh tvoriv starshoklasnykamy [Psychology of reading literary works by high school students]*. (Dysertatsiia d-ra psykhol. nauk). Natsionalna akad. ped. nauk Ukrainy, In-t psykholohii im. H. S. Kostiuks. Kyiv [in Ukrainian]
4. *Pohliady Manuela Kastelsa na informatsiine suspilstvo [Manuel Castells' views on the information society]*. (2011). URL: <http://surl.li/tusfxo> [in Ukrainian]

5.Rymarenko, C. (2017). *Hlobalizatsiia ta kryza identychnosti [Globalization and identity crisis]*. URL: <http://surl.li/shhaje> [in Ukrainian]

6.Troitska, T. *Tema viiny v romani Faruka Shekhycha «Knyha pro Unu. Povoiennyi roman» [The theme of war in Faruk Shekhych's novel "The Book of Una. A post-war novel"]*. URL: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/7012?show=full> [in Ukrainian]

7.Trofimova-Herman, A. I., Bunturi, Yu. V. and Nikonorov, S. I. (2024). *Kryterii analizu ekvivalentnosti perekladiv khudozhnikh prozovykh nimetskomovnykh tvoriv anhliiskoii movoiu [Criteria for the analysis of the equivalence of translations of literary prose works in German into English]*. *Akademichni vizii*, № 29, s. 1-9. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/952/847> [in Ukrainian]

8.Khesle, V. (1994). *Kryzys individualnoi ta kolektyvoi identychnosti [Crisis of individual and collective identity]*. *Pytannia filosofii*, № 10, s. 112–123 [in Ukrainian]

9.Sheludko, S. M. (2024). *«Kacper Ryx» yak pryklad suchasnoi polskoi prozy na istorychnu tematyku ["Kacper Ryx" as an example of contemporary Polish prose on historical themes]*. URL: [http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/6578/Шелудько% 20С. М..pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/6578/Шелудько%20С.М..pdf?sequence=1&isAllowed=y) [in Ukrainian]

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>